

Bedrijfsmanagement:

- Bedrijfsomvang**
- Bedrijfseconomische kengetallen**
- Technische en economische kengetallen**
- Arbeidsbehoefte**
- Sociale voorzieningen en verzekeringen**

Bedrijfsmanagement

In dit hoofdstuk komen zaken aan de orde die van invloed zijn op het bedrijfsmanagement, zoals bedrijfsomvang en arbeidsbehoefte. Ook technische en economische kengetallen krijgen de aandacht. Behalve onderdelen van het bedrijfsmanagement waar de schapenhouder zelf invloed op heeft, komt ook de regelgeving aan de orde.

Bedrijfsomvang

De economische omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke productierichtingen binnen een bedrijf kan worden uitgedrukt met de eenheden standaardbedrijfseenheid (sbe) en Nederlandse grootte-eenheid (nge). Standaardbedrijfseenheden zijn eenheden gestandaardiseerde netto toegevoegde waarde. De netto toegevoegde waarde wordt berekend door de opbrengsten te verminderen met de non-factorkosten. Het kan gezien worden als de met het productieproces verkregen vergoeding voor arbeid (loon), kapitaal (pacht en rente) en ondernemersrisico (winst). De sbe is een dimensieloos getal en wordt berekend door de netto toegevoegde waarde te delen door een deelfactor. Voor de sbe-1997 was deze deelfactor f 545,-.

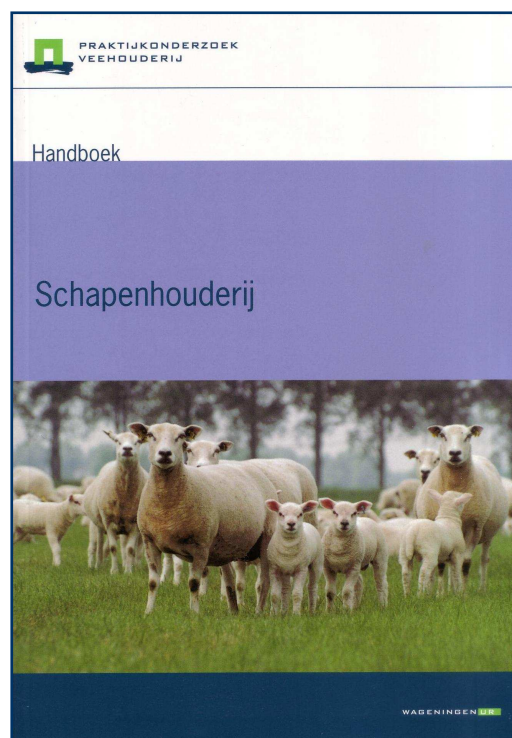
Eens per 5 jaar worden de eenheden aangepast aan gewijzigde verhoudingen. De SBE's per diersoort en voedergewassen worden volledig weergegeven in KWIN 2000-2001. De sbe-1997 voor ooiën is 0,15. Ter vergelijking: een melk- en kalkkoe telt voor 2,77 sbe. Dus een bedrijf met 50 koeien is in grootte vergelijkbaar met een bedrijf met 923 ooiën.

De nge is een omvangsmaat voor het productievolume. Deze eenheid is niet gebaseerd op de netto toegevoegde waarde, maar op de saldi per diersoort en ha gewas. Daarvoor worden bruto standaard saldi (bss) berekend door de opbrengsten met bepaalde bijbehorende specifieke kosten te verminderen. Voorbeeld (uit KWIN): een melk- en kalkkoe staat voor 1,361 nge, een ooi voor 0,076. Omdat de EU voorkeur geeft aan het werken met nge gaat in de toekomst de sbe verdwijnen. Het LEI stelt in 2002 geen nieuwe deelfactor meer vast.

Behalve een indeling naar economische omvang, is het ook mogelijk een bedrijf in te delen naar hoeveelheid arbeid die wordt verricht. Hiervoor wordt de term v.a.k. (volwaardige arbeidskracht) gebruikt. Eén v.a.k. vertegenwoordigt ruim 2300 uren werk per jaar. Wanneer bekend is hoeveel arbeid één ooi kost, kan worden berekend hoeveel ooiën één v.a.k. aankan. Bij 10 uur per ooi is dat ongeveer 230 ooiën, bij 5 uur per ooi ongeveer 460 ooiën.

Bedrijfseconomische kengetallen

De hieronder gegeven berekeningswijzen en definities worden gehanteerd bij het opstellen van bedrijfseconomische adviezen in de veehouderij. De begrippen in publicaties van LEI, in bedrijfseconomische verslagen van boekhoudkantoren en in het bedrijfseconomisch advies zijn de laatste jaren in sterke mate geüniformeerd. Afspraken hierover zijn vastgelegd in het Geüniformeerd Rekeningschema voor de Agrarische Sector (GRAS). Meestal komen de begrippen in het bedrijfseconomisch advies overeen met de begrippen in GRAS. Omdat een aantal termen in de loop der jaren zijn gewijzigd, komen in adviezen soms ook nog andere termen voor. Aan de hand van twee modeloverzichten worden hieronder berekeningswijzen en definities van diverse kengetallen toegelicht. Zij kunnen behalve voor het totale bedrijf ook per hectare, per 100 kg melk en per dier worden weergegeven.

Model bedrijfseconomische winst- en verliesrekening

OPBRENGSTEN:		.....
* Omzet en aanwas	.....	
* Melkopbrengsten	.....	
* Wolverkopen	.....	
* Overige opbrengsten	.....	
TOEGEREKENDE KOSTEN:		..... -
* Voer	.....	
* Veekosten	.....	
* Overige toegerekende stoffen	.....	
Saldo (opbrengsten - toegerekende kosten)		.....

NIET TOEGEREKENDE KOSTEN:		..... -
* Loonwerkkosten	.....	
* Grondkosten	.....	
* Gebouwenkosten	.....	
* Kosten werktuigen en installaties	.....	
* Arbeidskosten	.....	
* Algemene kosten (energie, water, boekhouding)	.....	
* Berekend loon ondernemer	.....	
Netto bedrijfsresultaat (saldo - niet toegerekende kosten)		.....

Toelichting begrippen in Model bedrijfseconomische winst- en verliesrekening

- *Opbrengsten*

Op een schapenbedrijf maken diverse posten deel uit van de opbrengsten. De verkoop van lammeren voor de slacht vormt op veel bedrijven de belangrijkste inkomstenbron. Een aantal bedrijven melkt schapen en maakt hier kaas van. Wolopbrengst vergoedt veelal niet de scheerkosten. In de post omzet en aanwas zit naast de verkopen van slachtlammeren en oaien ook de waardevermeerdering van de schapenstapel. Bij overige opbrengsten is vooral de oopremie een belangrijke post.

- *Toegerekende kosten*

Dit zijn alle kosten die aan een bepaalde landbouwtak kunnen worden toegerekend en die variëren met de productieomvang. Binnen grondgebonden veehouderijtakken worden de volgende kosten tot de toegerekende kosten gerekend: voerkosten, veekosten en overig toegerekende kosten. Onder veekosten vallen kosten voor gezondheidszorg, fokkerij, berekende rente en strooisel. De overig toegerekende kosten bestaan uit kosten voor (kunst)mest, berekende rente voedergewassenland, gewasbescherming en zaaizaad.

- *Niet-toegerekende kosten*

Dit zijn kosten die niet tot de toegerekende kosten behoren. Hieronder vallen kosten voor grond, gebouwen, arbeid, werk door derden, machines en algemene kosten. Onder grondkosten vallen pacht, eigenaarlasten en berekende rente. Bij gebouwen en machines zijn dat afschrijving, onderhoud, rente en verzekering. Onder de algemene kosten valt de rest zoals energie, water boekhouding, vergunningen, heffingen, telefoon, bedrijfskleding.

- *Netto-bedrijfsresultaat*

Alle opbrengsten min alle kosten (inclusief kosten van alle binnen het bedrijf aangewende arbeid en vermogen). Dit is de vergoeding voor het door de ondernemer gedragen ondernemersrisico (inclusief leiding geven) in een situatie waarin de kosten voor alle aangewende arbeid en het in het bedrijf aanwezige vermogen volledig worden vergoed. De scheiding in toegerekende en niet toegerekende kosten is vaak arbitrair. Deze indeling wordt vastgesteld op basis van gemaakte afspraken.

**Model berekening arbeidsopbrengst, gezinsinkomen, besparingen
en verandering liquide middelen**

Netto bedrijfsresultaat		.....		
Berekend loon ondernemers		.....		+
Arbeitsopbrengst ondernemer		.....		
Berekende rente	.....			
Af: Betaalde rente	.....	-		
Niet uitbetaalde vergoeding vermogen		.....		+
Ondernemersinkomen		.....		
Berekend loon gezinsleden		.....		+
Gezinsinkomen uit het bedrijf		.....		
Inkomen buiten het bedrijf		.....		+
Totaal gezinsinkomen per bedrijf		.....		
Belastingen en premies	.....			
Gezinsbestedingen	.....	+		
			.....	-
Besparingen			.....	
Afschrijvingen			.....	
Vermogensoverdrachten			.....	
Nieuwe leningen			.....	+
Totaal beschikbaar			.....	
Investerings	.....			
Aflossingen leningen	.....			
Belegd buiten bedrijf	.....	+		
Totaal bestedingen			.....	-
Verandering liquide middelen			.....	

Toelichting begrippen in Model berekening arbeidsopbrengst, gezinsinkomen, besparingen en verandering liquide middelen

Bij de genoemde inkomensbegrippen voor bedrijf en gezin wordt uitgegaan van vijf inkomensbestanddelen:

- Vergoeding voor leiding geven en dragen van ondernemersrisico (netto bedrijfsresultaat);
- Vergoeding voor het geïnvesteerde vermogen (rente);
- Vergoeding voor door de ondernemer geleverde arbeid (loon);
- Vergoeding voor door de gezinsleden geleverde arbeid (loon);
- Niet bedrijfsmatige neveninkomsten.

De inkomensbegrippen verschillen van elkaar. Ze vormen een vergoeding voor de hierboven genoemde inkomensbestanddelen. In de verschillende begrippen zijn niet alle inkomensbestanddelen opgenomen.

- **Arbeitsopbrengst ondernemer**
De vergoeding voor de door de ondernemer geleverde arbeid (inclusief leiding geven) en het door hem gedragen ondernemersrisico in een situatie waarin de kosten voor alle overige aangewende arbeid en het in het bedrijf geïnvesteerde vermogen volledig worden vergoed.
- **Ondernemersinkomen**
De vergoeding voor de door de ondernemer geleverde arbeid (inclusief leiding geven), het door hem gedragen ondernemersrisico en het eigen vermogen dat in het bedrijf is geïnvesteerd, in een situatie waarin de kosten voor alle overige aangewende arbeid volledig worden vergoed.
- **Gezinsinkomen uit het bedrijf**
De vergoeding voor de door alle gezinsleden geleverde arbeid, het gedragen ondernemersrisico (inclusief leiding geven) en het eigen vermogen dat in het bedrijf is geïnvesteerd.

- Totaal gezinsinkomen per bedrijf
De vergoeding voor de door alle gezinsleden geleverde arbeid, het gedragen ondernemersrisico (inclusief leiding geven) en het eigen vermogen dat in het bedrijf geïnvesteerd is, plus het bruto bedrag van de inkomsten van buiten het bedrijf (niet-bedrijfsmatige neveninkomsten).
- Besparingen
Het deel van het totale gezinsinkomen dat aan het eigen vermogen wordt toegevoegd.
- Veranderen van het saldo van kas, bank en giro
- Verandering liquide middelen

Financiële resultaten

In tabel 1 staan de economische bedrijfsresultaten van bedrijven met meer dan 25 schapen per bedrijf. Bedrijven met schapen hebben over het algemeen een gemengd karakter, waarbij de schapenhouderij vaak slechts een klein deel uitmaakt van de totale bedrijfsomvang. Om die reden is de weergave beperkt tot het saldo per dier.

Tabel 1 Saldo van bedrijven met meer dan 25 schapen in euro's en guldens per ooi (bron: LEI)

Boekjaar	Gem.aantal aanwezige Ooien	Opbrengsten			Toegerekende kosten			Saldo	
		omzet en aanwas	premie	overig	totaal	voeder	overig		totaal
1996/97	80	€93,93	€16,79	€6,35	€116,21	€20,87	€16,33	€37,20	€79,86
1997/98	92	€112,53	€15,42	€9,53	€137,49	€22,69	€18,60	€41,29	€96,20
1998/99	99	€92,11	€20,42	€20,87	€132,95	€19,96	€14,52	€34,48	€98,92
1999/00	109	€87,57	€23,14	€4,08	€114,35	€18,15	€14,97	€33,12	€81,22
2000/01	109	€94,84	€19,05	€6,35	€165,62	€17,69	€15,42	€33,12	€87,12

Uit tabel 1 blijkt dat de omzet en aanwas een belangrijke post is, die het grootste deel uitmaakt van de totale opbrengsten. Voerkosten dragen het meest bij aan de toegerekende kosten. De meeste kosten zijn redelijk constant. De omzet en aanwas vertoont de meeste variatie, zodat dit de belangrijkste invloed heeft op de totstandkoming van het saldo.

Technische en economische kengetallen

Voor een goede vergelijking tussen bedrijven en tussen jaren binnen een bedrijf is het van belang kengetallen te gebruiken die van invloed zijn op de arbeidsopbrengst. Opbrengstprijzen van vlees spelen een belangrijke rol. Vooral de markt en de slachtkwaliteit zijn van invloed op de prijsvorming.

De worpgroote bij spenen is een goede maat voor bedrijfsvergelijking. Hoe meer lammeren een ooi grootbrengt, hoe hoger de opbrengst. Ter indicatie: wanneer de worpgroote met 0,1 lam toeneemt, stijgt de arbeidsopbrengst per ooi met € 4,53. Inbegrepen bij dit kengetal is de uitval rond en kort na de geboorte. Slecht management leidt vaak tot een hoge lammerensterfte omdat bijvoorbeeld onvoldoende aandacht aan de voeding en het lammen wordt besteed. Let er op dat tussen rassen grote verschillen kunnen optreden.

Een ander kengetal is de groei van de lammeren tot aan het spenen. Dit geeft aan of de lammeren goede groeiomstandigheden hadden en of de voeding optimaal is geweest.

De kosten voor de ruwvoerproductie zijn op een bedrijf met schapen belangrijk omdat hier een deel van de winst ligt. Op melkveebedrijven die nog wat grond over hebben zijn daarom nogal eens wat schapen te vinden. Belangrijk is dat het ruwvoer van goede kwaliteit is. Daalt de voederwaarde van ruwvoer met 10%, dan daalt de arbeidsopbrengst met ongeveer € 6,35 per ooi.

Ook voor de schapensector geldt dat het belangrijk is de kosten te beperken. De opbrengst kan men sturen door de lammeren op tijd en slachtrijp af te leveren. De prijs is een gegeven. Daalt deze met 10%, dan gaat de arbeidsopbrengst met ongeveer € 13,61 omlaag.

Arbeidsbehoefte

De arbeidsbehoefte hangt nauw samen met de bedrijfsgrootte. Een schatting van de behoefte per ooi per jaar is 18 uur bij 20, 10 uur bij 50, 8 uur bij 100 en 6 uur bij 300 ooien. Deze behoeften zijn globale gemiddelden en inclusief de tijd die nodig is voor voederwinning.

De lamtijd is een arbeidspiek. Dan wordt de helft van het aantal uren gemaakt. Vooral op kleinere bedrijven bespaart een korte lamtijd veel arbeid. Dat geldt ook voor grotere bedrijven met meer lamperiodes per jaar. De arbeidsbehoefte is niet alleen afhankelijk van de bedrijfsomvang, maar ook van het houderijsysteem. Opgestalde ooien vragen minstens twee keer zoveel werk als weidende. Wanneer de stal doelmatig is ingericht, daalt de arbeidsbehoefte. Vooral op grotere bedrijven zijn arbeidsbesparende voorzieningen, werktuigen en apparatuur al snel rendabel. De arbeidsbehoefte kan sterk worden verminderd door het toepassen van een low-inputsysteem.

Bij dit systeem is slechts 2,6 uur per ooi per jaar nodig. Low input kenmerkt zich door lage kunstmestgiften, geen krachtvoer voeren lage investeringen in gebouwen, en door verlating van het lamseizoen. Door alle ooiën in de wei te laten lammen komen de verzorgingswerkzaamheden in de stal te vervallen. Dit bespaart veel tijd.

Sociale voorzieningen en verzekeringen

Het sociale zekerheidsstelsel in Nederland kent voorzieningen voor de gehele bevolking (volksverzekeringen) en verzekeringen voor werknemers (werknemersverzekeringen). Het sluitstuk is de Algemene Bijstandswet (ABW). Voor de zelfstandige ondernemer is vooral het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (BBZ) van belang. Voor risico's die niet of niet voldoende gedekt zijn, kan de zelfstandige ondernemer een particuliere verzekering afsluiten. In het kort wordt ingegaan op verzekeringen en voorzieningen, die van belang zijn.

Bron: SEV-Bureau van LTO-Nederland.

Volksverzekeringen

Onder de volksverzekeringen vallen:

AOW	Algemene ouderdomswet, als doel de gehele bevolking te verzekeren tegen de financiële gevolgen bij ouderdom.
ANW	Algemene nabestaandenwet, als doel de gehele bevolking te verplichten tot een algemene nabestaandenverzekering.
AWBZ	Algemene wet bijzondere ziektekosten, als doel de gehele bevolking te verzekeren tegen het risico van bijzondere ziektekosten.
AKW	Algemene kinderbijslagwet; een volksverzekering die de verzekerde recht geeft op kinderbijslag voor zijn/haar kinderen die hij/zij verzorgt of onderhoudt.
AAW	Algemene arbeidsongeschiktheidswet, als doel iedereen beneden de 65 jaar te verzekeren tegen de financiële gevolgen van arbeidsongeschiktheid.
Toeslagenwet	Het doel is een aanvulling te geven op de uitkering van de AAW, zodat voor iedereen in totaal tenminste een bedrag aan inkomen per dag wordt gehaald.

Werknemersverzekeringen

In een aantal gevallen kan de zelfstandige ondernemer onder de werknemersverzekeringen vallen, bijvoorbeeld voor diegene die gedeeltelijk in loondienst is, of is geweest. De laatste kan onder bepaalde voorwaarden verzekeringen vrijwillig voortzetten. Dit kan van belang zijn wanneer men niet geaccepteerd wordt bij een particuliere arbeidsongeschiktheidverzekering of grote uitsluitingen op de polis krijgt. De zelfstandige kan dan onder bepaalde voorwaarden de Ziektewet en de WAO vrijwillig voortzetten.

Algemene Bijstandswet

De ABW heeft tot doel iedere Nederlander, die niet over de middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien, van overheidswege financiële bijstand te verlenen tot het bedrag van deze kosten. Aan de bijstand kan men voorwaarden verbinden, die leiden tot inschakeling in het arbeidsproces, tenzij redenen van medische, sociale of andere aard zich hiertegen verzetten.

Besluit bijstandsverlening zelfstandigen

Deze regeling beoogt zelfstandigen onder voorwaarden een aanvullend inkomen te verschaffen tot het netto bedrag dat voor ontvangers van bijstand geldt, of door een (rentedragende) lening, de financiering van het bedrijf mogelijk te maken. Er worden vier categorieën zelfstandigen onderscheiden:

- De gevestigde zelfstandige; hij/zij krijgt zowel een periodieke uitkering als een lening (maximaal € 140.218,-)
- De oudere zelfstandige; hij/zij krijgt zowel een periodieke uitkering als een lening (maximaal € 6818,-)
- De beëindigende zelfstandige; hij/zij kan alleen een periodieke uitkering krijgen.
- De beginnende zelfstandige; hij/zij kan zowel een periodieke uitkering als een lening (maximaal € 18636,-) krijgen.

Voor iedere categorie gelden specifieke voorwaarden en regels.

Verzekeringen in het bedrijf

Iedere ondernemer loopt risico's waartegen de ondernemer zich kan verzekeren. Dat betekent het afwentelen van de financiële gevolgen op de verzekeringsmaatschappij tegen betaling van een premiebedrag. Sluit de ondernemer een verzekering, dan gaat hij een overeenkomst aan. Het bewijs van die overeenkomst is de polis. Daarin staat wat wel of niet door de verzekering is verzekerd. Bij het verzekeren dient een ondernemer zich af te vragen welk risico hij kan en wil dragen en welk risico hij af wil wentelen. Het is van belang dat het verzekeringspakket regelmatig kritisch wordt beoordeeld op verzekerde bedragen, polisvoorwaarden en te betalen premies.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering

De Algemene arbeidsongeschiktheidswet (AAW) geeft een bodemvoorziening bij arbeidsongeschiktheid, na een wachtperiode van een jaar, mogelijk aangevuld door de Toeslagenwet. De vraag of verdere aanvulling door een arbeidsongeschiktheidsverzekering gewenst is, hangt af van een aantal factoren, zoals de inkomenssituatie en de gezins- en bedrijfsomstandigheden. Het lidmaatschap van de bedrijfsverzorgingsdienst geeft recht op hulp tegen een gereduceerd tarief tijdens het eerste jaar van arbeidsongeschiktheid.

De aansprakelijkheidsverzekering bedrijf (AVB) dekt het risico van aansprakelijkheid voor de eigenaar van schade, die zijn veroorzaakt door zijn werknemers, zijn vee en dergelijke. Let vooral op de volgende punten:

- a. Het verzekerde bedrag, een dekking van € 909091.- per gebeurtenis lijkt een veilige dekking.
- b. Uitsluiting van schade.
Veel voorkomende uitsluitingen zijn schade door aansprakelijkheid ten opzichte van goederen die men heeft geleend, in bewaring, reparatie of huur geeft en schade door het niet nakomen van een overeenkomst.

Bij het agrarisch bedrijf wordt deze verzekering vaak gecombineerd met een Aansprakelijkheidsverzekering voor Particulieren. Bij een samenwerkingsvorm kan slechts één gezin als particulier zijn meeverzekerd. Ook schade door geleidelijke milieuverontreiniging kan worden verzekerd. Motorrijtuigen en bromfietsen zijn in genoemde aansprakelijkheidsverzekering nadrukkelijk uitgesloten.

Een brand/stormverzekering dekt het risico van het tenietgaan van goederen door brand of storm. Onder deze verzekering vallen vaak meer schade, te weten:

- Bluswaterschade, diefstal tijdens blussen en vernieling van eigendommen door blussen. Als deze schade is ontstaan door een naburige brand, zijn zij gedekt.
- Bereddingskosten. Dit zijn kosten ter voorkoming en/of beperking van brand.
- Blikseminslag en explosie. Deze worden meestal met brand gelijkgesteld, ook wanneer geen brand ontstaat.

Punten die speciale aandacht vragen:

- a. Meestal zijn de opruimingskosten van het bedrijf na brand niet verzekerd in de brandverzekering. Het verdient aanbeveling deze kosten bij te verzekeren. Met name als er asbest als bouw materiaal is gebruikt, kunnen de opruimingskosten erg hoog oplopen.
- b. De verzekerde bedragen dienen te worden afgestemd op de kosten van vervanging. Daarom is het belangrijk om de verzekerde bedragen regelmatig aan te passen om onderverzekering tegen te gaan. Bij de geïndexeerde polis geschiedt deze aanpassing automatisch.
- c. Door allerlei oorzaken kan het lang duren voordat de opstallen zijn herbouwd. Daardoor kan grote stagnatie ontstaan in de bedrijfsvoering. Dit risico kan worden gedekt door een bedrijfsschadeverzekering. Het verzekerde bedrag kan het beste worden uitgedrukt in een maximumuitkering per jaar.
- d. Voor gebouwen geldt over het algemeen een herbouwclausule; dat wil zeggen verplichte herbouw in dezelfde vorm. Het kan echter bij oude gebouwen voorkomen dat herbouw na brand in dezelfde vorm niet kan of niet gewenst is. Een premier-risqueverzekering verdient dan aanbeveling. Hierbij wordt de schade vergoed tot het maximaal in de polis genoemde bedrag.

Rechtsbijstandverzekering

Een rechtsbijstandsverzekering geeft dekking voor de te maken kosten van verweer tegen derden, ook al blijken deze redenen ongegrond. Onder de kosten vallen ook de proceskosten die men moet betalen bij veroordeling.

Veeverzekering

Een veeverzekering dekt de schade bij calamiteiten. Onder een calamiteit wordt verstaan: een onverwacht en redelijkerwijs niet te verwachten voorval waarbij meerdere dieren door een en dezelfde oorzaak direct en op hetzelfde of nagenoeg hetzelfde tijdstip zijn betrokken met een direct verband tussen de geconstateerde verschijnselen.

Hulp

Bij ziekte, arbeidsongeschiktheid en zwangerschap zijn verschillende instanties die de agrarische gezinnen van dienst zijn, zoals:

- *Bedrijfsverzorgingsdienst*

Lidmaatschap is mogelijk met aanvullend hierop een abonnement op een aantal uren bedrijfshulp. Bij arbeidsongeschiktheid kan de veehouder een aantal uren tegen gereduceerd tarief hulp krijgen. Het gereduceerde tarief geldt voor maximaal een jaar. Daarnaast bestaat een zwangerschapsregeling.

- *Agrahulp*

Deze vorm bestaat niet overal in Nederland. In tegenstelling tot reguliere bedrijfsverzorging is de hulp ook gericht op taken binnen de huishouding. De regeling valt onder de bedrijfsverzorgingsdiensten.

- *Gezinsverzorging*

Deze instantie biedt hulp, verzorging en begeleiding in huis. Lidmaatschap om voor hulp in aanmerking te komen, is niet vereist. De kosten zijn afhankelijk van het inkomen en variëren tussen € 2,30 per week tot € 4,50 per uur. Via de AAW-voorziening zijn er ook nog andere mogelijkheden.